

דתניא: אילו היה נאמר "שור ושה ובנו" הייתי אומר שאינו חייב עד שישחוט גם שור וגם שה, ובנו של אחד מהם, תלמוד לומר "שור או שה, אותו ואת בנו". דמשמע שחייב על כל אחד מהם כששחטו עם בנו.

מאי לאו, מ"או" נפקא ליה שהחייב הוא אפילו על שחיטת אחד מהם עם בנו [אך אילו דרשינן מ"בנו" גרידא עדיין הייתי אומר שאמנם על שחיטת בן אחד חייבים, אבל ביחס ל"אותו" — דהיינו השור והשה — דוקא על שחיטת שניהם יחד חייבים], ואם כן ה"או" אינו מיותר לרבות ממנו כלאים? (10)

ומתריצין: לא מ"או" ילפינן לה, אלא מ"אותו", שהוא לשון יחיד, אנו למדים זאת. שאפילו אם לא היה כתוב "או" אלא "ושור ושה אותו ואת בנו" גם היינו יודעים ששור לבד או שה לבד אסור לשחוט עם בנו ביום אחד. ונמצא שיתור ה"או" נכתב לרבות כלאים.

ועדיין מקשינן: הניחא לרבנן, דמייתר להו האי "אותו" ללמדנו שחייבים על שור לבד

ועוד קשה על מה ששינונו בברייתא שהאיסור נוהג בכלאים. הרי "שה" כתיב ב"אותו ואת בנו", ואמר רבא: זה בנה אב מהכתוב [בדברים יד] "שה כשבים ושה עיזים" (9) למדים בבנין אב שכל מקום שנאמר "שה" — אינו אלא לחוציא את הכלאים!

ומתריצין: באיסור "אותו ואת בנו" אמר קרא "ושור או שה", ודרשינן מיתור תיבת "או" — לרבות את הכלאים!

ומקשינן: והרי האי "או" אינו מיותר? כי מיבעי ליה לחלק, שחייב על שחיטת שור ובנו לבד ועל שחיטת שה ובנו לבד. דסלקא דעתך אמינא — אילו לא היה כתוב "או" — כי עד דשחיט שור ובנו וגם שחיט שה ובנו לא מיחייב, קמשמע לן יתור "או" שחייב גם על כל אחד מהם, לחוד.

ומתריצין: לחלק — מ"בנו" נפקא! שכתוב בלשון יחיד, ומשמע שחייב על שחיטת כל אחד מהם עם בנו, וה"או" מיותר לרבות את הכלאים.

ומקשינן: ואכתי מיבעי ליה לכדתניא:

עליו, ואם הוא בא מכלאים אין לו שם שה גמור. 9. כן פירש"י, ותוס' [ד"ה זה] הקשו שהרי בב"ק [עז א] מצינו שרבי יהושע דורש בנין אב מ"שה כשבים שה עיזים" ולכן אינו אוסר טמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא. ואיך מיפט רבא כלאים מ"שה כשבים". אולם רש"י בבכורות [ט א] ביאר שרבי יהושע אינו דורש מכפילות תיבת "שה" בפסוק זה, אלא ממשמעות "כשבים" דהיינו שהוא בא מ"שני כשבים" ולכן אינו ממעט שה שעבורו מדבר אחר, אך רבא דורש מ"שה" שיהא שמו

10. בגליון מהרש"א תמה אם מ"או" נפקא, איך סלקא דעתיה לעיל ש"או" בא לחלק שאין החיוב תלוי בשחיטת שור ושה ושני בניהם, והרי בברייתא לא היה צד כזה אלא רק שישחוט שור ושה ובנו של אחד מהם. וביאר שהמקשן לעיל ידע את המסקנא כאן שהלימוד בברייתא הוא מ"אותו", והקושיא כאן היא רק על התירוץ שמ"בנו" לומדים לחלק.

9. כן פירש"י, ותוס' [ד"ה זה] הקשו שהרי בב"ק [עז א] מצינו שרבי יהושע דורש בנין אב מ"שה כשבים שה עיזים" ולכן אינו אוסר טמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא. ואיך מיפט רבא כלאים מ"שה כשבים". אולם רש"י בבכורות [ט א] ביאר שרבי יהושע אינו דורש מכפילות תיבת "שה" בפסוק זה, אלא ממשמעות "כשבים" דהיינו שהוא בא מ"שני כשבים" ולכן אינו ממעט שה שעבורו מדבר אחר, אך רבא דורש מ"שה" שיהא שמו

עצמו. וכל מקום שאפשר לפרש את הכתוב בשני האופנים, נוקטים שכוונתו לומר – או זה או זה, **עד שיפרוט לך הכתוב "יחדו"**, שהרי מצינו שהוצרכה התורה לכתוב "לא תחרש בשור ובחמר יחדו". ומשמע שלולא נאמר "יחדו" היינו מפרשים שאסור לחרוש בשור לבד ובחמור לבד. ואם כן, גם ב"אביו ואמו" שלא כתוב "יחדו", הכונה היא שאסור לקלל כל אחד לבד.

וכיון שחנניה סובר כרבי יונתן. נמצא שאינו צריך קרא לחלק ב"אותו ואת בנו", כי גם אם היה כתוב "שור ושה ובנו" היינו יודעים שכונת הכתוב היא שכל אחד מהם אסור לשוחטו ביום אחד עם בנו.

והוינן בה: **מאי חנניה ומאי רבנן?** היכן מצינו שנחלקו בדרשא ד"אותו"?

ומבארינן: **דתניא: "אותו ואת בנו" נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים!** שרק את האם אסור לשחוט עם בנה [או בתה] אבל אם שחט את האב מותר לשחוט אחריו את בנו.

חנניה אומר: "אותו ואת בנו" **נוהג בין בזכרים ובין בנקבות!**

ועל שה לבד⁽¹¹⁾. **אלא לחנניה, דלא מייתר ליה "אותו"**, שהוא דורש ממנו דרשא אחרת וכמבואר לקמן, ונמצא שיתור ה"או" בא לרבות כלאים, אם כן לחלק – שחייב גם על שחיטת אחד מהם עם בנו **מנא ליה?**

ומתצינן: לחלק – **לא צריך קרא! כיון דפבר לה חנניה כרבי יונתן.**

דתניא: כתיב **"איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת" אין לי אלא אם קלל גם את אביו וגם את אמו.** אבל אם קלל את אביו בלא שקילל אמו, וכן אם קילל את אמו בלא אביו, דהיינו אחד משניהם, **מניין שהוא חייב מיתה?**

תלמוד לומר בסיפא דקרא **"אביו ואמו קלל דמיו בו!"**, ומכיון שבתחילת המקרא נסמכה הקללה ל"אביו" ובסוף המקרא נסמכה ל"אמו", דרשינן: **אביו קלל – אמו קלל!** שעל כל אחד משניהם חייב אם קללו, **דברי רבי יאשיהו.**

רבי יונתן אומר: אין צריך קרא לחייב על קללת אחד מהם. שהרי "אביו ואמו" משמע שניהם כאחד, ומשמע נמי כל אחד בפני

11. רבנן בסמוך למדו שהחיוב רק על שחיטת האם עם בנה, ומיעטו את האב מדכתיב "אותו" שמשמעותו שהחיוב רק על מין אחד ולא על שני המינים, וגם למדו מ"בנו" שהאיסור רק על אמו שבנה כרוך אחריה.

ובפשוט קושיית הגמרא כאן לפי שני המיעוטים, כי גם אם למדו מ"אותו" הרי המיעוט ממעט גם שאין החיוב תלוי גם בשור וגם בשה, ונמצא לפי זה שאף אם הברייתא בהכרח כרבנן, יתכן שרבנן סברו כרבי יונתן

ובפשוט קושיית הגמרא כאן לפי שני המיעוטים, כי גם אם למדו מ"אותו" הרי המיעוט ממעט גם שאין החיוב תלוי גם בשור וגם בשה, ונמצא לפי זה שאף אם הברייתא בהכרח כרבנן, יתכן שרבנן סברו כרבי יונתן

והוינן בה: מאי טעמא דרבנן?

ומשנינן: דתניא: יכול יהא "אותו ואת בנו" נוהג בין בזכרים ובין בנקבות.

והלא דין הוא שלא יהא נוהג אלא בנקבות. שהרי חייב כאן על שחיטת אותו ואת בנו, וחייב באם על הבנים, במצות שלוח הקן, שאסור לקחת את האם על הבנים⁽¹²⁾.

ומעתה, נלמוד בבנין אב: מה כשחייב ב"אם על הבנים" — בנקבות דוקא הוא דחייב, ולא בזכרים, שמותר ליקח האב על הבנים, שהרי נאמר "והאם רובצת על הבנים", ולא האב⁽¹³⁾ אף כשחייב כאן באותו ואת בנו, בנקבות דוקא ולא בזכרים.

לא! אין לך ללמוד זה מזה. כי אם אמרת ב"אם על הבנים" שיש בה קולא, שכן לא עשה בה מזומן כשאינו מזומן. שדוקא אם נקרה לפניו קן צפור בדרך יש בו איסור

לקחת האם על הבנים. אבל עוף שמזומן לו בביתו אין בו מצות שילוח הקן. תאמר "ב"אותו ואת בנו" שהוא חמור בכך שעשה בו מזומן כשאינו מזומן, שאפילו בהמה שבביתו אסור לשוחטה עם בנה!⁽¹⁴⁾ והואיל וחמור היא, ינהג איסורו גם בזכרים! תלמוד לומר "אותו", דמשמע אחד ולא שנים שאינו נוהג אלא או בזכרים או בנקבות⁽¹⁵⁾.

ומאחר שחלק הכתוב שאינו נוהג אלא באחד מהם, מעתה זכותי לדין, נתבררה ההלכה שאכן אינו נוהג אלא בנקבות. לפי שעתה יכולים אנו ללמוד את בנין האב דלעיל כך:

חייב כאן ב"אותו ואת בנו" וחייב ב"אם על הבנים". מה כשחייב ב"אם על הבנים" — בנקבות ולא בזכרים, אף כשחייב כאן — בנקבות ולא בזכרים.

כי הזכר רובץ על הבנים. וראה להלן הערה [51].

14. במעדני יו"ט [אות ג] העיר שהיה אפשר לפרוך מה לשלוח הקן שאינו נוהג במוקדשין, אך הגמרא העדיפה לפרוך ממזומן שהוא קולא גם בחולין.

15. בפרישה [טז טז] כתב בשם מהרש"ל שעל תיש עם בנו הבא מהצבייה חייב לכולי עלמא. [וראה תוס' להלן [עט ב ד"ה אילימא וצ"ע], והקשה עליו שהרי נחלקו אם חוששין לזרע האב, ואיך שייך לומר שכלם יחייבוהו.

ויתכן שלמד מסוגיין כי לולי מיעוט הכתוב "אותו" — אחד ולא שנים" היה חייב על שניהם [זכרים ונקבות], אך כאשר לא שייך לחייב על הנקבות, כגון הבא מצבייה שלא נוהג בה איסור

12. רש"י פירש שהוזהר שלא ליקח "שניהם", והיינו שגם איסור או"ב הוא על שחיטת שניהם, ולא על שחיטת השני גרידא, ולכן יש ללמוד זה מזה.

13. כך פירש רש"י, ונקט שהלימוד ממשמעות הכתוב "אם". ותוס' [ד"ה מה] נקטו שהלימוד מיתור הכתוב שיכל לכתוב "שלח תשלחנה", שהרי כבר ידוע מתחילת הפרשה שמדובר באם ככתוב "לא תקח האם".

ובלב אריה ביאר שרש"י סבר שאין צריך למעט את האב כמו באו"ב שממעטים זכר, כי רק באו"ב שנאמר סתמא הוה אמינא שגם זכר בכלל, אך בשלוח הקן שלכתחילה נאמר על אם מהיכי תיתי לחייב גם בזכר. [וסברת תוס' שבשילוח הקן יש סברא לחייב בזכר יותר מאו"ב

ולכן הוא אינו בכלל "אותו ואת בנו".

והוינן בה: **מה "אם נפשך לומר"**? מה יש להשיב על הלימוד בבנין אב מ"אם על הבנים"?

ומבארין: **וכי תימא** שאין ללמוד מ"אם על הבנים" לפי ש"אותו" האמור ב"אותו ואת בנו" **זכר משמע** (16) — לכן אני מביא דרשא אחרת, מהכתוב בפרשת "אותו ואת בנו". שהרי הוא אומר **"בנו"**, דמשמע מי שבנו כרוך אחריו, יצא זכר, שאין בנו כרוך אחריו! (17)

ומוסיפה הגמרא לבאר **לחנניה**, שסובר עט-א "אותו ואת בנו" נוהג בין בזכרים ובין בנקבות, טעמו משום ד**כתיב "אותו"**, דמשמע **זכר, וכתיב, מאידך, "בנו"**, דמשמע מי שבנו כרוך אחריו, והיינו נקבה.

הלכך נוהג בין בזכרים בין בנקבות.

וכיון שכבר למדנו מ"אותו" ש"אותו ואת בנו" אינו נוהג בזכרים ובנקבות אלא באחד מהם, נמצא שכל הלימוד מ"אם על הבנים" הוא רק שאותו "אחד" הוא נקבות ולא זכרים, ולפיכך אין לשאול שהואיל ו"אותו ואת בנו" חמור מ"אם על הבנים" דין הוא שינהג איסורו בזכרים דוקא ולא בנקבות, שהרי אין בזה צד של חומרא. כי אין עדיפות שינהג זכרים יותר מאשר בנקבות —

ואם נפשך לומר, להשיב תשובה על הבנין אב — יש דרשא אחרת ללמוד ממנה ש"אותו ואת בנו" אינו נוהג אלא בנקבות.

שהרי נאמר **"בנו"**, ומשמע שנראה כבן שלו, ללמד שהאיסור לשחוט רק עם מי שבנו כרוך אחריו! שהיא האם, שהולד כרוך אחריה תמיד לילך אחריה, ונראה כבנה.

יצא זכר, האב, שאין בנו כרוך אחריו,

היינו לשיטתם ש"אותו" נצרך לחלק].

17. תוס' הקשו למה הוצרך הכתוב בשילוח הקן לייתור הממעט זכר, והרי אפשר ללמוד קל וחומר מאו"ב שהוא חמור כי חיובו אפילו במזומן ובכל זאת מותר בזכר.

והרד"ל העיר שיש לפרוך מה לאו"ב שאינו נוהג בעופות ולכן אינו נוהג בזכרים משא"כ בשילוח הקן, ותיירץ ע"פ הערת המעדני יו"ט [בהערה 41] שעדיין אפשר ללמוד קל וחומר ממה שאו"ב נוהג בקדשים.

ובתפארת יעקב תמה שהרי או"ב מסברא אינו נוהג בזכר שאין בנו כרוך אחריו, אך שילוח הקן הוא בזמן שהזכר רובץ על הבנים ולכן צריך קרא למעטו, וראה לעיל הערה 31.

או"ב, נמצא שהחיוב על ה"אחד" הנותר מבין ההורים שהוא התייש, והיינו שמחייבים גם על הזכר במקום שאין נקבה. ולא נחלקו אלא במקום שיש נקבה, אם חוששין גם לזכר.

16. ראה בסמוך שחנניה אכן דרש מ"אותו" לרבות זכר, ולכאורה תמוה למה באמת נכתב "אותו" והרי די לכתוב "בנו" למעט זכר משום שאינו כרוך אחריו [ושמא מכאן הוכיחו תוס' שרבנן הוצרכו ל"אותו" כדי לחלק].

ויתכן שכל הלימוד מ"בנו" הוא משום ש"אותו" משמע אחד ולא שנים, אך לולי "אותו" היה משמעו כל בן, [ומה שכתבו תוס' בד"ה ולחנניה שגם "בן" משמעו שכרוך אחריו,